

INKLYUZIV TA'LIM MUHITIDA TA'LIM OLUVCHI AUTIZM SPEKTRI BUZILGAN BOLALARNING HUSUSIYATLARI.

Andijon Davlat Pedagogika Instituti

„Maktabgacha ta'lim va maxsus pedagogika“ fakulteti

Logopediya yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Xomitova Feruza Ravshan qizi

Anatatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim muhitida ta'lim oluvchi autizm sindromli bolalarni o'rganish, ularning o'ziga hos hususiyatlari haqida so'z yuritilgan. Shu bilan birga autizm sindromli bolalarni tekshirish usullari va bunday bolalarni to'liq pedagogik-psixologik o'rganishni eng maqbul bosqichlari haqida tavsiyalar berilgan.

Abstract: This article discusses the specific features monitoring and examination of children with autism syndrome studying in an inclusive educational environment. At the same time, recommendations are given on the methods of treatment of children with autism syndrome and the most optimal exercises for the full medical and pedagogical study of such children.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы изучения детей с синдромом аутизма, обучающихся в инклюзивной образовательной среде, их специфические особенности. Приводятся рекомендации по методам обследования детей с синдромом аутизма и наиболее оптимальным этапам комплексного педагогического и психологического исследования таких детей.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, autizm sindromi, qonun va qarorlar, sabablar va hususiyatlar.

Keywords: Inclusive education, autism syndrome, laws and decisions, reasons and features.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, синдром аутизма, законы и решения, причины и особенности.

Hozirgi kunda butun dunyoda alohida yordamga muhtoj bolalarni o'rganish, ulardagi nuqsonlarning kelib chiqish sabablari, rivojlanishi, ularni oldini olish, maxsus yordamga muhtoj bolalarga ta'lim-tarbiya berish ulardagi nuqsonlarni korrektsiyalash bo'yicha ko'plab ishlar olib borilmoqda. Yurtimizda ham bunday bolalarga yuksak e'tibor qaratilib, ularning huquq va erkinliklari qonun tomonidan kafolatlanib, ularning ta'lim va tarbiyasiga alohida e'tibor qaratilib kelmoqda.

Inklyuziv — (inklyuziya - inglizcha " inclusion " uyg'unlashish) Hamkorlikdagi ta'lim , butun dunyo hamjamiyati tomonidan eng insonparvar va eng samarali ta'lim sifatida tan olingan. Inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalarni maktablarda sog'lom tengdoshlari bilan birga ta'lim olishi hisoblanadi.

Ayni paytda dunyoda inklyuziv ta'limning rivojlanishi juda katta yutuqlarga erishmoqda. Bizning muhitimizda nafaqat tayanch-harakat tizimi, eshitish, ko'rish qobiliyati buzilgan bolalar, balki oddiy hayot sharoitlariga moslashish juda qiyin bo'lgan - autizm spektrining buzilishi (ASB) bo'lgan bolalar ham bor.

“Autizm spektrining buzilishi” (ASB) atamasi neyrorivojlanish buzilishi bilan bog'liq bo'lgan va o'zaro ijtimoiy o'zaro ta'sir, verbal va noverbal muloqotdagi kamchiliklar, takrorlanadigan xatti-harakatlar, qiziqishlar va harakatlar bilan tavsiflangan holatlar guruhiga kiritiladi. ASB belgilari uch yoshdan oldin, ko'pincha 12-18 oyda paydo bo'ladi, ammo ba'zi ruhiy sohalarida dastlabki rivojlanish belgilari yana bir necha yil davomida tashxis qo'yilmaydi. Autizm spektrining buzilishi bo'lgan bolalar o'quv jarayonini maxsus tashkil etishga muhtoj bo'lgan nogiron bolalarning maxsus toifasini anglatadi. Bugungi kunga kelib, autizm spektrining buzilishi bolalar aholisining taxminan 1% ni tashkil qiladi. Autizmli bolalarning asosiy muammosi - real hayotdan ajralish, o'z qobig'iga o'ralish, tashqi stimullarga (tasirlovchilarga) reaksiyalarning yo'qligi, passivlik va atrof-muhit bilan munosabatlarda o'ta shikastlanishga moyillik hamda nutqidagi kamchiliklarda namoyon bo'ladi. Autizm sindromi bo'lgan barcha o'quvchilar ma'lum darajada kognitiv qobiliyatlarning yetishmasligi, psixologik rivojlanishning o'ziga xos buzilishlari, faoliyatni tashkil etishdagi buzilishlar va xatti-harakatlar tufayli o'quv dasturlarini o'zlashtirishda aniq qiyinchiliklarga duch kelishadi.

ASB bolalar hozirgi vaqtda maxsus maktablarida o'qiydilar, ammo u yerda ham uyda ta'lim olishadi, bu esa muloqot va ijtimoiylashuv muammolarini kuchaytiradi. Kelajakda ular ijtimoiylashish, o'z qobiliyatlarini ochish, ish topish imkoniyatiga ega emaslar va butun umr davlatning qaramog'ida bo'lib, ota-onalari ishdan ketishga va hayotlarini ularga g'amxo'rlik qilishga bag'ishlashga majbur bo'lishadi. Autizmli bolalarning aksariyati, barcha xususiyatlariga qaramay, aql-idrokka ega va umumta'lim maktablarida o'qish imkoniyatiga ega. Autizm sindromli bolalar aloqa va ijtimoiylashishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ularga muloqotga kirishish va jamiyat a'zolarini autizm sindromli bolalarning o'ziga xos xususiyatlarini tushunishga o'rgatish uchun bolalikdan bu bolalarning doimiy o'zaro ta'sirini hamda asta-sekin moslashishini ta'minlaydigan tizim kerak bo'ladi. Ushbu vazifalarni amalga oshiruvchi tizim – bu inklyuziv ta'limdir. ASB bolalarni o'qitishning bugungi amaliy tajribasi shuni ko'rsatadiki, ushbu toifadagi bolalar uchun turli xil ta'lim modellari ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi kerak, bu ularning qobiliyatlari va ta'lim qobiliyatlariga mos keladigan, bolalarning imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish huquqini maksimal darajada oshirishga imkon beradi.

Autizm spektrining buzilishi (ASB) bo'lgan bolalar bilan ishlashning xususiyatlari

1. ASB bilan og'rigan bola bilan aloqa o'rnatish.

Birinchi barqaror aloqalar o'qituvchini bolani egallagan yoqimli his-tuyg'ular va his-tuyg'ular bilan tanishtirish, u bilan bo'lishish va uning odatiy zavqini, hissiy reaksiyasini oshirish asosida yuzaga keladi. Samarali va ajralmas usullardan biri darsga o'yinni kiritish (rivojlantirish, o'qitish, ijodiy, o'yin vaziyatini yaratish) bo'ladi. Aniqrog'i, o'qituvchining darsda bolaning ishtiyoqi bo'lgan o'yin faoliyatidagi ishtirokini ta'minlashidir. ASB bilan og'rigan bolalarni o'rgatishda asosiy qiyinchilik shundaki, bola qaraydi, lekin ko'rmaydi, eshitmaydi, tinglamaydi. O'yin tufayli biz bolaning individual xususiyatlarini va mavjud bilim darajasini hisobga olgan holda, bolaning e'tiborini qaratishga harakat qilamiz, unga ko'rishga, tushuntirishga va o'rgatishga, ko'nikma va qobiliyatlarni shakllantirishga va mustahkamlashga yordam beramiz. Sinfdagi faoliyatimiz aniq o'quvchilarning qiziqishini, mustaqilligini, biz bilan hamkorlik qilish jarayoniga jalb qilishni rag'batlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Sinfda o'yinlardan foydalanish bolaning kognitiv qiziqishini, o'qishga faol munosabatini rag'batlantirish, shuningdek, jismoniy ortiqcha yukni kamaytirish uchun samarali imkoniyatlarni o'z ichiga olgan vositalardan biridir.

2. Autizm sindromli bolalarning ko'pchiligida intellektual rivojlanish notekis kechadi: Ularning kuchli tomonlari ko'pincha vizual idrok, tafsilotlarga e'tibor, yetarlicha katta miqdordagi mexanik xotiradir. Zaif tomonlari ko'pincha matnning umumiy ma'nosini tushunmaslik va o'qilgan narsalarni yodlangan iboralar yoki og'zaki nutqni qisman idrok etish orqali takrorlash bo'lib chiqadi, bu, masalan, matematikani bajarishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin, chunki bunday bo'lsa-da o'quvchi arifmetik amallarni bajarishni biladi, masalaning shartini tushunolmaydi.

3. ASB bilan og'rigan ko'plab bolalarda sensorli sohasining kuchli rivojlanish xususiyatiga ega. Ulardan ba'zilari baland tovushlarga yoki yorqin nurlarga toqat qilmaydilar, ba'zilari hid yoki teginish ham kuchli tirnash xususiyatini keltirishi mumkin (va bularning barchasi, qoida tariqasida, atrofdagilarga hech qanday noqulaylik tug'dirmaydi). Kattalar g'alati xatti-harakat sifatida ko'rishlari mumkin bo'lgan narsa ko'pincha noqulaylik va hatto og'riqni keltirib chiqaradigan hissiy ogohlantirishlarga reaksiyadir.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'lim sharoitida autizm spektri buzilgan bolalar uchun moslashtirilgan metodlar va individual rivojlantirish dasturlaridan foydalanish ularning o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishiga, ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga va sifatli ta'lim olishiga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. X.N.Muzaffarova, D.Tangirova, " Inklyuziv ta'lim " bo'yicha (O'quv metodik qo'llanma).
2. L.R.Gaynutdinova, G.K.Alimova, F.I.Kudratova " Autizm o'quv qo'llanma ".

3. N.A.Egamberdiyeva “ Autizm sindromli bolalar bilan ishlash hozirgi kunning dolzarb masalasi sifatida ”. Ta’lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali.

4.Egamberdiyeva Nigora Azizovna

https://zenodo.org/search?q=metadata.creators.person_or_org.name.